

6 OM-gaan met gestoorde ontwikkeling bij jongvolwassenen

De regiefunctie van het Openbaar Ministerie bij strafzaken van jongvolwassenen

Carlo Dronkers & Jeroen ten Voorde

6.1 INLEIDING: HET JEUGDOM, EEN PRINCIPIËLE RICHTING

Het Openbaar Ministerie (OM) heeft het deelgebied jeugd sinds enige tijd als specialisme aangewezen. De keuze voor het oprichten van een specialisme jeugd houdt verband met het bijzondere karakter van de juridische aanpak van problemen bij jongeren. Zoals bekend, staat in het jeugdrecht het pedagogische karakter van de aanpak van problemen centraal (in het jeugdstrafrecht geldt daarbij tevens een sterke nadruk op voorkoming van recidive), hetgeen ertoe leidt dat de modaliteiten die kunnen worden ingezet ten behoeve van jongeren (tot 18 jaar) op belangrijke punten verschillen van de modaliteiten voor volwassenen. Tevens geldt in het jeugdrecht dat er een veel sterkere band bestaat tussen het civiele recht en het strafrecht. Het volwassenenstrafrecht heeft in beginsel weinig van doen met het civiele recht. Kennis van het civiele recht is voor een officier van justitie die gespecialiseerd is in jeugd (we spreken dan van een jeugdofficier) echter onontbeerlijk, omdat naast op te leggen sancties naar aanleiding van een begaan strafbaar feit, ook civielrechtelijk ingrijpen (ondertoezichtstelling, vrijwillige jeugdhulpverlening) gewenst en een gewichtig onderdeel van de aanpak van de problematiek van een individuele jongere kan zijn.

Het gevolg van het aanwijzen van jeugd als specialisme, naast bijvoorbeeld milieu, mensenhandel en zware criminaliteit, is dat binnen de arrondissementsparketten een zekere capaciteit van medewerkers is belast met jeugdzaken, dat wil zeggen zaken die betrekking hebben op gedragingen van jongeren. Binnen de arrondissementsparketten zijn jeugdofficieren van justitie en jeugd-parketsecretarissen aangesteld. Met het aanwijzen van capaciteit binnen de parketten ten behoeve het specialisme jeugd wordt niet alleen mogelijk gemaakt om kennis en ervaring op dit terrein te ontwikkelen, maar wordt tevens de continuïteit daarvan op de middellange en langere termijn gewaarborgd. Daarnaast biedt een apart deelgebied jeugd binnen het OM de mogelijkheid voor diverse instanties die zich met jongeren en hulpverlening aan hen bezighouden, zoals de jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming, de jeugd-

reclassering, maar bijvoorbeeld ook de leerplichtambtenaar,¹ in contact te treden met medewerkers van het 'jeugdOM' die op het terrein van jeugd de nodige kennis en ervaring hebben. Specialisering moet bijdragen aan inhoudelijk beter contact en overleg en bij de betrokken actoren leiden tot een inbedding van (tezamen) genomen beslissingen.

Een complex onderwerp in deze is de behandeling van zaken betreffende jongeren die op de grens van de juridische meerderjarigheid staan. Eenmaal meerderjarig hebben de jeugdofficier en de bij jongeren betrokken instanties zoals de jeugdreclassering in beginsel geen rol meer. Gelet op de toegenomen kennis van de ontwikkeling van jongeren en het besef dat zij ook na hun wettelijke meerderjarigheid feitelijk nog niet als volwassen kunnen worden beschouwd,² is de vraag of deze harde knip voor de strafrechtspraktijk wenselijk is. Binnen het arrondissementsparket Almelo is, gelet op voornoemde kennis, voor een andere aanpak gekozen, waardoor de verantwoordelijkheid van het specialisme jeugd binnen het Almelse parket verder reikt dan het moment dat de jongere meerderjarig wordt. In deze bijdrage wordt het Almelse beleid inzake de aanpak van jongvolwassenen (18-21 jaar) besproken.

6.2 JEUGDSTRAFRECHT = MAATWERK

6.2.1 Wettelijk kader

Opgroeien gaat nogal eens met horten en stoten gepaard. Elke jongere ontwikkelt zich op geheel eigen wijze van kind naar volwassene. In die overgangperiode (we spreken dan vaak van de adolescentie) kan grensoverschrijdend gedrag in de ruimste zin van het woord plaatsvinden. Dergelijk gedrag moet soms worden aangepakt met behulp van de strafrechtelijke overheid. Daarbij staat het belang van de maatschappij, die van dergelijk gedrag zoveel mogelijk wil worden gevrijwaard, niet voorop.³ In de aanpak van de jeugdcriminaliteit is de maatwerkgedachte het uitgangspunt. Dit principe kan worden afgeleid uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.⁴ In art. 3 staat omschreven dat de belangen van een kind het leidend principe ('de eerste overweging') zouden moeten zijn bij elk (overheids)ingrijpen in het leven van een kind. Iedereen die jonger is dan 18 jaar is op grond van dit verdrag een 'kind' (art. 1).

Deze grens geldt in Nederland als de bovengrens van toepassing van het jeugdstrafrecht (art. 77a Sr). Uit de bijdrage van Weijers elders in deze bundel

1 Aanwijzing strafrechtelijke aanpak schoolverzuim van 9 juli 2007, *Stcrt.* 2007, 144.

2 Zie de bijdragen van Boonman & Naetie, Verwaaijen & Bruggeman en Doreleijers & Fokkens in deze bundel.

3 Dit werd nog eens benadrukt in *Kamerstukken II* 2008/09, 28 741, nr. 16, p. 4-6.

4 Verdrag van 20 november 1989, *Stb.* 1994, 862.

blijkt dat deze bovengrens vrij arbitrair is. Zij kan ook hoger of lager liggen, maar de keuze voor 18 jaar als bovengrens is in Nederland al jarenlang een gegeven.⁵ Niettemin heeft de wetgever op grond van art. 77c Sr ruimte gecreëerd om het jeugdstrafrecht ook toe te passen op jongeren tussen 18 en 21 jaar indien daartoe grond wordt gevonden in de persoonlijkheid van de dader (dat wil zeggen wanneer blijkt dat de dader een achterstand heeft ten opzichte van zijn leeftijdsgenoten) of de omstandigheden waaronder het feit is begaan. Deze laatste omstandigheid leidt ertoe dat wanneer het feit is begaan op het moment dat de dader jonger is dan 21, maar die leeftijd heeft bereikt op het moment van berechting, toch het jeugdstrafrecht kan worden toegepast (Cleiren & Nijboer 2008, aant. 1 bij art. 77b). De berechting van deze jongeren vindt echter wel plaats op grond van het strafprocesrecht voor meerderjarigen (Bartels 2003, p. 29-30). De tenuitvoerlegging van de opgelegde sanctie vindt plaats in inrichtingen voor meerderjarigen, omdat jeugdinrichtingen geen meerderjarigen opnemen. Wel geldt voor deze jongvolwassenen dat de sancties aansluiten bij de sancties die aan minderjarigen kunnen worden opgelegd. Uit deze sancties, opgesomd in art. 77h Sr, blijkt de maatwerkgedachte telkens in meer of mindere mate.

6.2.2 Strafvorderlijk beleid inzake minderjarigen

Wanneer grensoverschrijdend gedrag onder het bereik van een strafbepaling valt, is het optreden van de strafvorderlijke instanties aangewezen. Constatering van dergelijk gedrag (strafbaar handelen) kan leiden tot verbalisering door een verbalisant. Een door een minderjarige gepleegd strafbaar feit rechtvaardigt dat de overheid een 'foto' maakt van de situatie waarin de minderjarige verdachte zich bevindt. Een proces-verbaal zou dus niet *alleen* een constatering van een strafbare gedraging moeten zijn, maar kan ook dienen om een eerste inzicht in de problematiek van de minderjarige te geven en kan vertrekpunt zijn voor het vinden van een oplossing voor deze problematiek. Daarbij zal, in het licht van de maatwerkgedachte, de in het proces-verbaal geschetste beeld verder moeten worden ingekleurd met informatie vanuit de verschillende leefgebieden van de jongere. Dat kan door de politie worden gedaan, maar het ligt in de rede dat de Raad voor de Kinderbescherming daarvoor de meest geëigende instantie is. Dit vraagt om afstemming van

5 In het initiatiefwetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en van enige andere wetten, strekkende tot wijziging van het sanctiestelsel, tot wijziging van de leeftijds-grenzen in het strafrecht en tot aanscherping van de bepaling inzake voorlopige hechtenis (*Kamerstukken II* 2008/09, 31 938, nr. 2) wordt voorgesteld de minimumleeftijdsgrens te verlagen naar tien jaar en de maximumleeftijdsgrens voor toepassing van het minderjarigenstrafrecht te verhogen tot zestien jaar (nieuw art. 77a Sr) en worden de leeftijden in de artt. 77b en 77c Sr aangepast (resp. van 16 tot 18 naar 14 tot 16 jaar en van 18 tot 21 naar 16 tot 18 jaar).

werkzaamheden tussen politie en de Raad. In die afstemming heeft het OM een belangrijke rol te vervullen.

De bestudering van de zo compleet mogelijke 'foto' door het OM moet leiden tot maatwerk. De aanpak kan liggen op het terrein van het civiele recht, waarbij als uiterste maatregel een gesloten traject geldt (zie hierover Bruning & Liefwaard 2009). Hij kan ook liggen op het terrein van het strafrecht. Het strafvorderlijk beleid inzake jongeren is samengebracht in een Aanwijzing van het College van procureurs-generaal. Daaruit blijkt allereerst dat de beschikbare middelen voor interventie door middel van het strafrecht beperkt zijn en daardoor een selectie van zaken moet worden gemaakt 'waarin moet worden geïnvesteerd (leerstraf, intensieve begeleiding, gedragsbeïnvloeding) en zaken waarin kan worden volstaan met een zakelijke afdoening', zoals een geldboete. 'Van wezenlijk belang is daarbij de informatie waarover men moet beschikken om een dergelijke selectie te kunnen maken.'⁶ Hier worden financiële redenen aangevoerd om het strafrecht niet te pas en te onpas in te zetten. In zijn algemeenheid geldt echter, zeker met betrekking tot jeugdigen, dat het strafrecht als ultimatum remedium zou moeten worden ingezet.⁷

Het bij elkaar brengen van de benodigde informatie om op zaaksniveau een zo goed mogelijke afweging te kunnen maken, vindt op grond van de Aanwijzing effectieve afdoening strafzaken jeugdigen plaats in het zogeheten justitieel casusoverleg (JCO) waarin de belangrijkste ketenpartners zijn betrokken, namelijk de politie, het OM en de Raad voor de Kinderbescherming. De informatie over een bepaalde zaak wordt in het JCO ingebracht door het zogeheten landelijk overdrachts formulier (LOF) waarin gegevens over de jongere en het mogelijk door hem begane strafbare feit zijn opgenomen. Op basis van het LOF wordt in het JCO over mogelijke afdoeningsmodaliteiten beslist. Daarbij geldt de kans op herhaling als een belangrijke maatstaf om te bepalen welke modaliteit wordt gebruikt. Bestaat een geringe kans op herhaling, dan kan een zakelijke afdoening volstaan, al dan niet door de kinderrechter. Bij 'evident herhalingsrisico' hangt de te kiezen type afdoening samen met de ingeschatte mate van beïnvloeding van de jongere. Is hij beïnvloedbaar, dan zal voor interventie gericht op voorkoming van herhaling worden gekozen. Anders wordt een sanctie gezocht die de maatschappij zoveel mogelijk beschermt. In de meest ernstige zaken wordt de jongere gedagvaard.

Bij het maken van een keuze voor een afdoening en de verdere vormgeving daarvan is kennis van ontwikkelingspsychologie onontbeerlijk. Deskundigen hebben aangegeven dat het ingrijpen in de binnen het OM zogenoemde 'hormonale criminaliteit' (waarmee wordt bedoeld op die jongerencriminaliteit die

6 Aanwijzing effectieve afdoening strafzaken jeugdigen van 6 april 2009, *Stcrt.* 2009, 80.

7 *Kamerstukken II* 2002/03, 28 471, nr. 1, p. 8 (Actieprogramma aanpak jeugdcriminaliteit 2003-2006).

door neurobiologische factoren kan worden verklaard)⁸ op een zo laag mogelijk niveau moet plaatsvinden. Wanneer een minimale ingreep, bijvoorbeeld uitnodiging voor een indringend gesprek op het politiebureau zonder dat dit leidt tot verdere strafrechtelijke stappen (het zogeheten politiesepot), het meeste effect sorteert om gedragsverandering te bewerkstelligen, moet voor deze ingreep worden gekozen. Wanneer met een dergelijk gesprek niet kan worden volstaan, gelet op de houding van de verdachte of de ernst van het feit, kunnen andere stappen, waaronder vervolging, noodzakelijk zijn.⁹ Vervolging wil overigens niet zeggen dat een zaak dan automatisch tot een einduitspraak door een (kinder)rechter leidt. Het OM heeft nadat het de vervolging heeft ingesteld (bijvoorbeeld door vordering van de bewaring bij de rechter-commissaris op grond van art. 63 lid 1 Sv), nog de vrijheid om te besluiten de zaak niet verder te vervolgen (art. 242 lid 2 Sv). Veelal gaat een dergelijke beslissing tot niet verdere vervolging wel gepaard met het stellen van bepaalde voorwaarden aan de jongere. Zo kan hij bijvoorbeeld worden gedwongen bepaalde trainingen te volgen.

Uit onderzoek blijkt dat veel jongeren die met politie en justitie in aanraking komen nog (lang) niet uitontwikkeld zijn. De praktijk van afgenomen persoonlijkheidsonderzoeken wijst nogal eens op een zeer gedifferentieerde persoonlijkheidsproblematiek, een lager IQ en een kalenderleeftijd die niet overeenkomt met de ontwikkelingsleeftijd. Ingrijpen door het opleggen van strafrechtelijke sancties is voor deze groep van personen niet altijd de beste aanpak. Het OM gaat er overigens vanuit dat strafrechtelijke vervolging bij jongeren uitzondering op de regel is.

6.3 HET PROJECT 18-/18+

6.3.1 Inleiding

Deze beknopte omschrijving van het beleid inzake de strafvorderlijke aanpak van criminaliteit bij minderjarigen en de introductie van enkele gestructureerde overleggen, vormt het vertrekpunt van het beleid zoals dat sinds enige tijd binnen het arrondissementsparket Almelo wordt ontwikkeld. Op grond van de kennis over de ontwikkeling van jongeren is besloten de verantwoordelijkheid van het jeugdOM te verruimen naar minderjarigen en meerderjarigen die

8 Voor een overzicht van verklaringen wordt verwezen naar de bijdrage van Verwaaijen en Bruggeman, elders in deze bundel. Zie tevens Popma e.a. 2006.

9 Zo wordt niet besloten tot een zogenoemd Halt-traject wanneer de jongere het hem verweten strafbare feit ontkent (behoudens uitzonderingen). Zie Aanwijzing Halt-afdoening van 14 december 2009, *Stcr.* 2009, nr. 19365 waarin overigens is bepaald dat indien het feit is begaan door meerdere jongeren, waaronder (naast minderjarigen) jongvolwassenen tussen 18 en 21 jaar, die jongvolwassenen ook aan het Halt-traject kunnen deelnemen als onderdeel van de voorwaarden bij een voorwaardelijk sepot.

de leeftijd van 21 jaar nog niet hebben bereikt. Er is voor de leeftijd van 21 jaar gekozen, omdat de wet toepassing van het jeugdstrafrecht slechts tot die leeftijd mogelijk maakt (art. 77c Sr).

De ideeën om het jeugdOM ook verantwoordelijk te maken voor de aanpak van de criminaliteit onder jongvolwassenen (waarmee in deze bijdrage personen tussen 18-21 jaar worden bedoeld) zijn ontstaan in het Almelose arrondissementaal platform jeugd (APJ). Het APJ is een platform waarin op uitvoeringsniveau wordt gezocht naar optimale samenwerking tussen alle ketenpartners die zich met jeugd bezighouden (OM, rechtbank, politie, Raad voor de Kinderbescherming, jeugdreclassering, justitiële jeugdinrichtingen, justitiële jeugdinrichtingen, het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie (NIFP), Bureau Halt en soms de provincie). De gedachte is dat, als jongvolwassenen kennelijk nog niet zijn uitontwikkeld, het jeugdstrafrecht ook voor deze groep jongeren van toepassing moet zijn. Hieruit volgt dat de daarin geldende maatwerkgedachte ook voor deze groep centraal moet staan.

Naast dit meer principiële punt is er ook een praktisch argument voor dit project. Criminaliteit houdt niet altijd op wanneer iemand 18 jaar wordt. Tegelijkertijd zijn er andere instanties betrokken bij de aanpak van criminaliteit van volwassenen dan bij de aanpak van jeugdcriminaliteit. De informatieoverdracht van de ene naar de andere instantie geschiedde in de praktijk niet of was slecht op elkaar afgestemd. Dit kwam een effectieve aanpak van het strafbare gedrag van jongeren niet ten goede. Het project 18-/18+ is daarom in belangrijke mate bedoeld om de informatie-uitwisseling tussen de verschillende betrokken instanties te verbeteren. Dit lijkt eenvoudiger dan het is. Regels aangaande privacy, maar ook de wijze waarop diverse instanties worden gefinancierd, maken dat het samenwerken niet altijd eenvoudig is.

Tegelijkertijd is iedereen ervan overtuigd dat de schotten moeten worden geslecht. Dit vraagt vaak wel om een creatieve aanpak en de bereidheid over de eigen schaduw heen te stappen. Dat vergt vaak meer tijd dan oorspronkelijk de bedoeling was. Eén van de belangrijkste doelen van het project 18-/18+ is om de informatieoverdracht tussen de volwassenenreclassering en de jeugdreclassering aanzienlijk te verbeteren.

Nadat door de ketenpartners van het APJ overeenstemming was bereikt over de aanpak, overeenstemming die overigens vrij snel ontstond, is het project allereerst afgebakend. Het project is bedoeld voor jongvolwassenen tot 21 jaar die als minderjarige onder begeleiding van de jeugdreclassering hebben gestaan, een laag ontwikkelingsniveau hebben en kampen met ernstige problematiek. Het project is ook bedoeld voor minderjarigen waar de mogelijkheden van de jeugdreclassering zijn uitgeput of zijn 'verhard' en zeer ernstige strafbare feiten plegen. Ook een eerdere, bij meerderjarigheid geëindigde, ondertoezichtstelling kan een indicatie zijn om zorgvuldig te bekijken of de jongere onder het onderhavige project valt. Tot slot kan ervan worden uitgegaan dat elke jongvolwassene bij wie het voor een verhorende politieambtenaar evident is dat er wat bijzonders aan de hand is ten aanzien van het

ontwikkelingsniveau tot de doelgroep van het project 18-/18+ hoort. Tot de laatste categorie behoren jongeren die bijvoorbeeld onder bewind, mentorschap of curatele zijn gesteld.

Uit deze groep jongeren wordt een zogenoemde doelgroeplijst samengesteld. Deze doelgroep bestaat uit jongeren vanaf 17 ½ jaar tot 21 jaar die onder begeleiding van de jeugdreclassering hebben gestaan en waarvan de begeleiding op onbevredigende wijze is afgerond (of recidive wordt verwacht), of recent een strafbaar feit hebben begaan en waarbij op grond van de beschikbare informatie een bijzondere aanpak geïndiceerd lijkt.

Ook minderjarigen vanaf 17 ½ jaar die zich ontwikkelen tot veelpleger vallen onder de doelgroep. Het project 18-/18+ is slechts op deze groep van toepassing. Dit betekent dat, voordat de jongere in het hierna nog te bespreken traject wordt ingebracht, overleg moet plaatsvinden of de betrokkene binnen de doelgroep valt. Hiervoor zijn diverse overlegorganen in het leven geroepen.

Ten eerste is een apart JOVO casusoverleg ingesteld, dat zeswekelijks bijeenkomt om de doelgroeplijst actueel te houden. In het overleg wordt een plan van aanpak opgesteld voor de eerstvolgende keer dat de betrokkene een strafbaar feit begaat. Ten tweede worden in het reeds bestaande JCO vervolgbeslissingen genomen ten aanzien van minderjarigen, die tot de doelgroep behoren, waartegen proces-verbaal is opgemaakt. Zo nodig wordt daarbij eerst om een aanvullend proces-verbaal of onderzoek door de Raad voor de Kinderbescherming gevraagd. Ten derde is er een indicatieoverleg tussen de Raad voor de Kinderbescherming en het NIFF. Hierop wordt hierna nog ingegaan. Ten vierde is er intensiever overleg tussen de jeugdreclassering, de Raad voor de Kinderbescherming en de volwassenenreclassering. In dit overleg wordt over personen gesproken die mogelijk tot de doelgroep zouden moeten worden gerekend. Ook kan de Raad voor de Kinderbescherming via een indicatiestelling en naar aanleiding van een vroeghulpmelding aangeven dat een bijzondere aanpak gewenst is. Ook in dit geval vindt overleg met de jeugdreclassering en de volwassenenreclassering plaats.

6.3.2 Het proces

Het project 18-/18+ heeft een proces ontwikkeld hoe met de doelgroep moet worden omgegaan. Dit proces bestaat uit een achttal stappen. In de eerste stap wordt de jongvolwassene (waartoe voor het gemak ook de minderjarigen van 17½ tot 18 jaar worden gerekend) in verzekering gesteld na het begaan van een vrij ernstig strafbaar feit. Vervolgens wordt daarvan een melding gemaakt bij de reclasseringsbalie. De reclassering neemt vervolgens contact op met de Raad voor de Kinderbescherming om na te gaan of er omtrent deze jongere al informatie beschikbaar is en overlegt over de gewenste aanpak. Hier zal

worden beslist of de verdachte valt onder de doelgroep. Indien de jongere onder de doelgroep valt, gaat het proces verder.

De volgende stap is dat de medewerker van de volwassenenreclassering een vroeghulprapport uitbrengt. Op grond van art. 59a Sv vindt na uiterlijk drie dagen en 15 uur de voorgeleiding voor de kinderrechter-commissaris (dat wil zeggen een kinderrechter, art. 492 Sv) plaats. Afhankelijk van het rapport van de reclassering zal bij deze voorgeleiding iemand van de jeugdreclassering of van de volwassenenreclassering aanwezig zijn. In het ideale geval is op dit moment reeds een NIFP-trajectconsult aanwezig. Dit kan, indien de kinderrechter-commissaris de bewaring beveelt, ook enige tijd later wanneer de zaak wordt behandeld voor de raadkamer-jeugd van de rechtbank, alwaar over de gevangenhouding wordt beslist, althans waar wordt beslist wat met de verdachte moet worden gedaan. Indien hernieuwde of voortgezette begeleiding door de jeugdreclassering of gezamenlijke uitvoering door de jeugd- en volwassenenreclassering wordt overwogen, kan de rechter worden gevraagd de voorlopige hechtenis voort te zetten, maar te schorsen (art. 80 Sv) onder de voorwaarde dat de verdachte zich bereid verklaart tot nakoming van de aan de schorsing verbonden voorwaarde, inhoudende toezicht door de reclassering. Tijdens de raadkamer-jeugd kan ook de appointering (dat wil zeggen de bepaling van de datum en tijdstip van het onderzoek ter terechtzitting van en het forum (dat wil zeggen de (kinder)politierechter of de meervoudige kamer (jeugd) van de rechtbank) waarvoor een strafzaak wordt aangebracht) aan de orde komen. Wanneer uit het casusoverleg jongvolwassenen en het NIFP-trajectconsult redenen kunnen worden gevonden het jeugdstrafrecht toe te passen, kan de officier van justitie de rechter verzoeken om het jeugdstrafrecht toe te passen. De zaak zal in dat geval worden aangebracht bij de meervoudige kamer (jeugd) of de kinderpolitierechter.

De rechtbank Almelo heeft capaciteit beschikbaar gesteld en een rechter-commissaris bereid gevonden zich specifiek met deze categorie verdachten bezig te houden. Bij hem worden dan ook de zaken van jongvolwassenen tot 21 jaar aangebracht. Verder zijn er aparte politierechter/kinderrechtzittingen gepland waar de enkelvoudige zaken van minder ernstige aard (conform art. 369 Sv) worden aangebracht. Meervoudige kamerzaken (dat wil zeggen zaken die van veelal ernstiger aard zijn) worden aangebracht bij de jeugdMK kamer.

6.3.3 Knelpunten

Met het project wordt gepoogd om mogelijke knelpunten die in het JOVO casusoverleg naar voren zijn gekomen op te lossen. Zo wordt de melding in verzekeringstelling van een jongere uit de doelgroep (ook) naar de Raad voor de Kinderbescherming gezonden. De Raad onderzoekt of de verdachte bij hen bekend is. Daarmee worden de betrokken instanties, waaronder het Openbaar Ministerie en de rechter-commissaris bij de beoordeling van de in verzekering-

stelling en de vordering bewaring, op de hoogte gesteld van eventuele reeds doorlopen trajecten in het verleden van deze jongvolwassene. Op basis van deze informatie kan snel aansluiting worden gezocht bij lopende trajecten of kunnen indien gewenst aanpassingen in een lopend traject worden gebracht. Zo zou verwijzing naar een uit het verleden reeds bestaande begeleiding kunnen plaatsvinden. In ieder geval levert het uitwisselen van informatie in een dergelijk vroeg stadium mogelijkheden op om snel een inschatting te maken van de meest geïndiceerde weg. Daarbij is een belangrijke te beantwoorden vraag in hoeverre een pedagogische behandeling (nog) in de rede ligt.

In dit verband is het belang te vermelden dat met het NIPF afspraken zijn gemaakt over het invoegen van een vraagstelling aan de deskundige die een quickscan op deze jongvolwassene uitvoert op advies van de Raad voor de Kinderbescherming. Die vraagstelling komt erop neer dat onderzocht moet worden of er redenen of aanwijzingen zouden kunnen worden gevonden in de persoon van de verdachte voor het toepassen van het jeugdstrafrecht.

Het antwoord van de deskundige op deze vraag is van belang bij de afweging van het OM bij de zittingsrechter al dan niet het toepassen van art. 77c Sr te vorderen. Het OM in Almelo heeft als principieel uitgangspunt ervoor gekozen telkens toepassing van art. 77c Sr te vorderen indien daartoe door de gedragsdeskundige aanwijzingen worden aangedragen.

De ervaring leert dat het enkele argument dat uit (inter)nationaal wetenschappelijk onderzoek kan worden afgeleid dat jongvolwassenen nog onvoldoende ontwikkeld zijn en het jeugdstrafrecht om die reden zou moeten worden toegepast, de rechter niet hoeft te overtuigen art. 77c Sr ook daadwerkelijk in een concreet geval toe te passen. Wie zegt immers of dat onderzoek ook op *deze* verdachte van toepassing kan worden verklaard? Wanneer echter een rapport van een deskundige aan het dossier kan worden toegevoegd waarin staat vermeld dat er goede redenen bestaan om op deze verdachte art. 77c Sr toe te passen, lijkt de rechter sneller geneigd te zijn deze bepaling toe te passen. Dit lijkt althans in Almelo zo te werken. Een vlugge scan van vrij recente rechtspraak leert dat dit ook bij andere gerechten het geval is.¹⁰

Een rapport van een deskundige waarin wordt geadviseerd art. 77c Sr toe te passen is het liefst zo snel mogelijk gerealiseerd. De laatste tijd zien we dat steeds meer jongvolwassen voorlopig gehechten worden geplaatst in een opvanginrichting.¹¹

10 Zie o.a. de vonnissen van Rb Rotterdam 19 januari 2010, *LJN* BL1962; Rb Zutphen 30 september 2009, *LJN* BJ9048; Hof Arnhem 11 maart 2009, *LJN* BH5561; Rb 's-Gravenhage 4 maart 2009, *LJN* BK7686; Rb Haarlem 31 juli 2008, *LJN* BD9787 waarin op grond van de bevindingen van de ingeschakelde gedragsdeskundige geoordeeld werd art. 77c Sr toe te passen.

11 Dat is een justitiële jeugdinrichting die o.a. is bedoeld voor onderbrenging van personen ten aanzien van wie een bevel tot voorlopige hechtenis is gegeven. De regeling dat deze opvanginrichting alleen is bedoeld voor minderjarigen (art. 9 lid 2, aanhef en sub a Beginwet justitiële jeugdinrichtingen), wordt in Almelo door het verzoek van de rechter-

Een 'indicatie 77c' kan echter (ook) aanleiding zijn om een jongvolwassene te plaatsen in een justitiële jeugdinrichting in plaats van een huis van bewaring. Als voorbeeld kan de volgende casus dienen.

Een vrouw van 20 jaar heeft een ontwikkelingsleeftijd van een 15-jarige en heeft een reeks strafbare feiten gepleegd. Het heeft de nodige moeite gekost om de betrokken partners ervan te overtuigen dat deze jonge vrouw, een meisje eigenlijk, niet in een 'gewoon' huis van bewaring zou moeten worden geplaatst. Zowel de jeugdinrichtingen als het huis van bewaring toonden zich geen groot voorstander van het plaatsen van een volwassene tussen minderjarigen. Het is uiteindelijk gelukt door de bereidwilligheid van alle partners de jonge vrouw in een jeugdinrichting te plaatsen. Sindsdien neemt de rechter-commissaris in vergelijkbare gevallen (waarin de rechter-commissaris in de persoon van de verdachte aanwijzingen heeft gezien waaruit valt af te leiden dat plaatsing in een justitiële jeugdinrichting de voorkeur verdient boven een huis van bewaring voor volwassenen) een aparte overweging in de beschikking bewaring op (hetgeen betekent dat de verdachte voor maximaal veertien dagen in voorlopige hechtenis wordt geplaatst, art. 64 Sv). Daarin wordt aanbevolen de tenuitvoerlegging van de bewaring te laten ondergaan in een justitiële jeugdinrichting. Hiermee is overigens niet gegarandeerd dat de jongvolwassene ook daadwerkelijk in een jeugdinrichting wordt geplaatst. Telkens moetinger aan de pols worden gehouden. Maar de tekenen zijn positief.

Het voorgaande is geen opsomming van alle knelpunten waarmee het project 18-/18+ wordt geconfronteerd. Op dit moment wordt onderzoek gedaan naar meer knelpunten. De resultaten van dit onderzoek kunnen op dit moment nog niet worden vermeld.

6.4 SLOTOPMERKINGEN

In het voorgaande is het project 18-/18+ zoals dat binnen het arrondissement Almelo wordt ontwikkeld uiteengezet. Uit de opmerkingen van de inmiddels vertrokken procureur-generaal Samson blijkt dat zij dergelijke projecten toejuicht en het OM opdraagt om in de aanpak van deze groep jongeren naar maatwerk te zoeken. Tot dus ver wordt het project gedragen door een gemeenschappelijk besef dat voor de bepaalde groepen jongvolwassenen tussen 17½ en 21 jaar het volwassenenstrafrecht eerder kwaadschiks dan goedschiks werkt en dat er dus moet worden gezocht naar mogelijkheden om de voordelen van het jeugdstrafrecht ook voor deze groep te benutten. Vanwege dit gemeenschappelijk besef bij alle betrokken ketenpartners zijn de nodige resultaten geboekt. Daarmee is niet gezegd dat er niets meer te wensen valt.

In de eerste plaats zou een ambtshalve toetsing aan art. 493 Sv gewenst zijn. Art. 493 Sv vordert dat bij een vordering inbewaringstelling de (kin-

commissaris dus omzeild.

der)rechter-commissaris beziet of er een mogelijkheid is tot schorsing van de voorlopige hechtenis. Dat wil zeggen dat de (kinder)rechter naar aanleiding van een vordering bewaring (en nadien de vordering gevangenhouding) door het OM zelfstandig toetst of detentie noodzakelijk is. Op grond van art. 493 lid 6 Sv kan schorsing alleen onder de algemene voorwaarden die in art. 80 lid 2 Sv zijn genoemd plaats vinden (niet onttrekken aan tenuitvoerlegging van een bevel tot voorlopige hechtenis en zich niet onttrekken aan tenuitvoerlegging van een vrijheidsstraf). Daarnaast kunnen ook bijzondere voorwaarden aan de schorsing worden verbonden. Die bijzondere voorwaarden, die niet in de wet maar in een algemene maatregel van bestuur zijn genoemd, kunnen alleen worden opgelegd voor zover de jeugdige daarmee instemt. Een bijzondere voorwaarde kan zijn dat een bureau voor jeugdzorg de verdachte hulp en steun verleent.

De praktijk leert dat deze bepaling ervoor zorgt dat jonge verdachten, onder de 'dreiging' van de mogelijkheid weer vastgezet te worden, meestal gemotiveerd, soms schoorvoetend, akkoord zijn gegaan met een schorsing van de voorlopige hechtenis onder de voorwaarde zich te houden aan aanwijzingen van de jeugdreclassering. Het zou goed zijn als er een ambtshalve toetsing komt om vast te stellen wat het ontwikkelingsniveau van de jongvolwassene is. Een manier daartoe zou kunnen zijn naar analogie van het genoemde 493 Sv de rechter-commissaris te laten toetsen of er in deze situatie wel sprake is van een 'echte' volwassene. De keten zou zo ingericht moeten worden dat de rechter-commissaris zich bij een voorgeleiding op basis van de hem voorgelegde gedragsdeskundige rapportage een oordeel kan vormen waarna vanaf dat moment het meest aangewezen traject ingezet kan worden. Daarbij zou het aan te bevelen zijn dat de jeugdofficier en de rechter-commissaris bij de beslissing over de bewaring zoveel als mogelijk is, gebruik maken van de informatie die is vastgesteld in een eventueel al tijdens de minderjarigheid aangelegd persoonsdossier. Als al tijdens minderjarigheid een diepgravend psychologisch en (soms ook) psychiatrisch onderzoek heeft plaatsgevonden, dan zal het daarvan opgemaakte rapport de nodige bruikbare gegevens kunnen bevatten over ontwikkelingsniveau van de verdachte.¹²

Tot slot zou, wanneer er aanleiding bestaat te veronderstellen dat een pedagogische aanpak effectiever is dan een agogische, daarop moet worden aangestuurd. Te denken valt daarbij aan een ruimer gebruik van art. 77c Sr of de toepassing van de gedragsbeïnvloedende maatregel voor jongvolwassenen. Voor toepassing daarvan is immers na het achttiende levensjaar soms

12 Ook daarom is het van belang dat al tijdens de minderjarigheid een goede 'foto', in de hierboven bedoelde zin van het woord, van de jeugdige wordt gemaakt. Op dat moment zijn immers de ouders en andere informanten beter beschikbaar om uit eigen wetenschap te vertellen over de bijzonderheden van de jongere. Als deze eenmaal 'uit huis' is en als meerderjarige wordt aangeduid, is het vaak lastig om die waardevolle informatie nog te verkrijgen.

temeer reden. De vraag zou kunnen worden gesteld of bij toepassing van art. 77c Sr de gedragsbeïnvloedende maatregel ook zou moeten worden toegepast op jongvolwassenen tussen 18 en 21 jaar. Tot nu toe bestaat daartoe geen mogelijkheid, maar hierover zou voor de toekomst kunnen worden nagedacht.

Uit het voorgaande blijkt dat het Almelose OM in samenspraak met de ketenpartners naar oplossingen heeft gezocht om de problematiek van jongvolwassenen en de kennis over de psychische ontwikkeling daarvan in beleid om te zetten. Dit beleid zoekt soms de randen van het geldend recht op en loopt hier en daar, zoals in geval van de gedragsbeïnvloedende maatregel, tegen de grenzen van de wet aan. Niettemin wordt het beleid door de deelnemers aan het project 18-/18+ als positief ervaren en wordt de verwachting geuit dat het beleid positieve effecten zal hebben op de betrokken jongvolwassenen. Dat neemt niet weg dat een zorgvuldig en onderling goed afgestemd beleid voor de hiervoor afgebakende specifieke groep jongvolwassenen niet afhankelijk zou moeten zijn van de welwillendheid van individuele personen en instanties. De noodzaak van wetgeving voor deze doelgroep laat zich dan ook soms voelen.

LITERATUUR

- J.A.C. Bartels (2003), *Jeugdstrafrecht*, Deventer: Kluwer.
M.R. Bruning & T. Liefwaard (2009), 'Ontwikkelingen en knelpunten in de gesloten jeugdzorg', *FJR*, p. 99-105.
C.P.M. Cleiren & J.F. Nijboer (2008), *Tekst & Commentaar Strafrecht*, Deventer: Kluwer.
A. Popma e.a. (2006), 'Antisociaal en agressief gedrag. Recente vorderingen binnen neurobiologisch onderzoek', *Justitiële Verkenningen*, 8, p. 33-43.